

Projekt TriNet-Global

„Místní samospráva, podnikatelský sektor a univerzity jako nositelé změny“

TriNet Policy Paper

Závěrečný strategický dokument

„Podnikatelský sektor, veřejná správa a globální odpovědnost“

This policy paper aims to summarize the situation in the Czech Republic in terms of corporate social responsibility (CSR), fair trade, and implementation of fair trade to public procurement with regards to the project TriNet Global. The situation of small and medium enterprises and local authorities is viewed more in detail from the perspective of the project. In the introduction, the country specific challenges are described such as very low level of general awareness on fair trade and CSR and almost no awareness on fair public procurement. Considering the global development issues, the situation is just slightly better. Another challenge the project is facing is the lack of networking among the individuals, organisations, public institutions and SME's dealing with fair trade and CSR and sustainability, and its limited governmental support. Also the willingness of the individuals to accept social responsibility, change the behaviour or (in case of SME's) business strategies is limited. In the second part, the role of SME's and local authorities as agents of change towards social responsibility is highlighted. The role of the Fair Trade Towns initiative is identified as a main source of awareness on fair trade in Czech Republic. In detail, the progress of FTT movement and current status quo has been introduced. The practical examples of good practice with regards to social responsibility, fair trade and fair procurement has been described by using the examples of the SME's and local authorities TriNet Global has been dealing with. In the end, practical policy recommendation aiming to improve the situation in terms of CSR, fair trade and fair public procurement has been summarized.

Společenská odpovědnost a fair trade: situace v České republice z pohledu projektu TriNet Global

Povědomí o tématech jako je společenská odpovědnost firem (z anglického CSR – Corporate Social Responsibility), fair trade nebo odpovědné veřejné zakázky je v České Republice stále na poměrně nízké úrovni. Všechny tyto oblasti spolu úzce souvisí a setkávají se ve svých hlavních aspektech - sociálních, environmentálních i ekonomických. Společným jmenovatelem výše zmíněných oblastí je myšlenka *přijetí takového chování, které je odpovědné ke společnosti*. A to nejen aktuálně, ale i v dlouhodobém horizontu; nejen lokálně, ale i globálně. Hovoříme tedy o komplexní trvalé udržitelnosti v měřítku celé planety.

Tento dobrovolný závazek v současnosti přijímají jednotlivci, organizace občanské společnosti veřejné instituce, soukromé podniky a velké korporace. Pro dlouhodobě udržitelnou prosperitu naší společnosti je tento krok bezesporu klíčový. Bohužel, subjektů, které myšlenku společensky odpovědného chování přijaly za své, je stále nedostatek a jejich počet stoupá jen velice pomalu.

V letech 2013–2015 byl v České republice za podpory Evropské unie a České rozvojové agentury realizován mezinárodní projekt TriNet Global, který si klade za cíl tuto situaci zlepšit. Zaměřuje se zejména na navazování kontaktů mezi neziskovými organizacemi, samosprávami a drobnými a středními podnikateli v České republice i dalších zemích: Německu, Rakousku a Dánsku. Cílem projektu je pomoci rozvoji povědomí občanů EU o otázkách globálního udržitelného rozvoje a společenské odpovědnosti, a to na úrovni jednotlivců, organizací, veřejných institucí (vysokých škol, orgánů místní správy) a zejména malých a středních podniků. Tyto tři skupiny (podnikatelský sektor, univerzity a veřejná správa) jsou v projektu TriNet Global identifikováni jako nejvýznamnější nástroje změny ve prospěch podpory udržitelnosti a Rozvojových cílů tisíciletí.

Důležitým aspektem projektu TriNet Global je také zaměření na propagaci fair trade, alternativního a spravedlivého ekonomického modelu, který na přední místa řadí otázky sociální spravedlnosti, dodržování lidských práv, mezinárodních pracovních předpisů a ekologická hlediska. V rámci fair trade je mimo jiné kladen důraz na dodržování lidských práv, zcela vylučuje nucenou dětskou práci a drobným pěstitelům za jejich úrodu vyplácí odpovídající cenu, díky které mohou nejen uživit své rodiny, ale i rozvíjet a posilovat svou komunitu.

Projekt TriNet Global v ČR koordinuje Ekumenická akademie, nevládní nezisková organizace zabývající se vzděláváním a osvětou v oblastech udržitelného rozvoje, sociální spravedlnosti, otázkami globálního rozvoje, politiky, vztahů církve a společnosti. Ekumenická akademie již téměř dvacet let organizuje tematické semináře a konference, připravuje dlouhodobé vzdělávací projekty, vydává publikace, poskytuje konzultace a poradenství, podílí se na kampaních a vytváří síť kontaktů jak s tuzemskými, tak zahraničními partnery.

I. Malé a střední podniky a veřejná správa jako nositelé změny

Malé a střední podniky představují v současné době největší podíl zastoupení firem a zároveň jsou také nejvýznamnějšími zaměstnavateli. Od velkých korporací se liší zejména nastavením svých hodnot, lokální provázaností a tím, že o podnikání přemýšlí jinak než velké firmy. Stále častěji totiž v podnikání míří nad rámec etických, zákonných, komerčních a společenských očekávání, což je ve své podstatě definice společenské odpovědnosti firem (CSR – Corporate Social Responsibility). Malé a střední podniky často kromě slušnosti a transparentnosti kladou důraz na dobrovolné zohledňování sociálních a ekologických hledisek do svého každodenního fungování. Ekonomické hledisko podnikání tudíž není hlavním faktorem v rozhodovacích procesech firmy. Malé a střední podniky, díky své flexibilitě a ochotě přijímat nové společenské trendy, představují významné nástroje podpory šíření myšlenek společenské odpovědnosti a udržitelného rozvoje nejen u široké veřejnosti.

Potenciál a role malých a středních podniků v zlepšování situace a osvěty v oblasti globální odpovědnosti je zdůrazněn také ve strategickém dokumentu „*Národní akční plán společenské odpovědnosti organizací v České republice*“, který připravilo Ministerstvo průmyslu a obchodu. Tento dokument, schválený vládou České republiky v dubnu 2014, si klade za cíl přispět k rozvoji konceptu společenské odpovědnosti firem a organizací v ČR a jeho pozitivních dopadů na společnost, hospodářský rozvoj a udržitelnost. Dokument se snaží motivovat podniky, neziskové organizace i orgány státní správy k uplatňování společenské odpovědnosti. Projekt TriNet Global do této skupiny navíc zařazuje vysoké školy a další veřejné instituce, klade důraz na jejich propojování.

Politická podpora principů spravedlivého obchodu v ČR je obsažena mimo výše uvedeného Národního akčního plánu i ve „*Strategickém rámci udržitelného rozvoje České republiky*“, schváleného vládou ČR v lednu 2010, kde vláda vyslovila jednoznačnou podporu principům trvale udržitelného rozvoje ve formě tří základních cílů rozvoje moderní společnosti – ekonomického, environmentálního a sociálního.

Orgány veřejné správy jsou druhou největší spotřebitelskou skupinou v Evropě a jejich rozhodování má dopad na životní prostředí i životy lidí po celém světě. Veřejné instituce stále častěji do svých strategických dokumentů zahrnují podporu udržitelného rozvoje a odpovědné spotřeby. Výše zmíněný Strategický rámec uvádí: „Veřejná správa bude využívat svou kupní sílu k nákupu služeb a zboží tak, aby naplňovala zároveň sociální a environmentální cíle, čímž bude přispívat k posílení sociální soudržnosti a udržitelného rozvoje.“

Jedním z velmi účinných nástrojů realizace společensky odpovědné veřejné správy je také již zmíněné společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek. Při nákupech by veřejné instituce měly zohledňovat i jiná hlediska, než jen ekonomická. Kritéria odpovědné spotřeby lze v praxi naplňovat poměrně jednoduše volbou výrobků a služeb ohleduplných k lidem a životnímu prostředí

v rámci veřejných zakázek a drobných veřejných nákupů. Tyto aktivity jsou plně v souladu jak s českou (zákon č.137/2006 Sb.), tak i evropskou (2014/24/EU) legislativou.

Není bez zajímavosti, že Evropská unie a její členské státy už od devadesátých let podporují společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek prostřednictvím fair trade a jeho principů, například prostřednictvím *Usnesení Evropského parlamentu o novém vývoji v oblasti veřejných zakázek* 18. 5. 2010; 2009/2175 nebo *Usnesení o spravedlivém obchodu a rozvoji* 4. 5. 2006; 2005/2245 (INI).

Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek mohou orgány veřejné správy využít k prosazování sociálních, ekologických i jiných cílů (např. zapojení malých a středních podnikatelů, lokální produkce apod.). Důležitým aspektem odpovědného veřejného zadávání je také pozitivní příklad pro občany a firmy, které mohou státní správu ve svých rozhodnutích následovat.

Jako příklad dobré praxe lze uvést například město Třebíč. Město Třebíč v roce 2014 po splnění 5 kritérií získalo titul Fairtradové město. Na cestě osvěty a podpory fair trade a společenské odpovědnosti město učinilo další krok: zástupci městské správy aplikovali principy fair trade do veřejné zakázky malého rozsahu na dodávky fairtradové kávy, čaje, cukru, sušenek a čokolády. Předpokládaná hodnota zakázky byla 40 000, - Kč bez DPH a kritéria fair trade byla aplikována v technické specifikaci této veřejné zakázky. Třebíč se tak stala nejen vlaštovkou společensky odpovědných veřejných zakázek, ale navíc byla i průkopníkem v aplikování principů fair trade do veřejné zakázky. Pozitivní příklad Třebíče již následovala další města a instituce veřejné správy, jako například město Litoměřice nebo Ministerstvo práce a sociálních věcí.

II. Společenská odpovědnost: praktické příklady z České republiky

Jedním z hlavních nástrojů zvyšování povědomí o fair trade a odpovědné spotřebě v České republice je kampaň Fairtradová města (Fair Trade Towns). Jedná se o mezinárodní iniciativu označování míst, která se aktivně a veřejně hlásí k podpoře fair trade. Kampaň vznikla v roce 2001 v britském městě Garstang. Tento lokální projekt se zejména díky svému zakladateli Bruce Crowtherovi postupně rozšířil do celého světa (aktuálně čítá více než 1 700 měst a více než 27 zemí) a stala se tak největší mezinárodní kampaní zaměřenou na lidská práva a udržitelnost.

Česká republika se do kampaně zapojila v roce 2011. Hlavním cílem iniciativy je zvyšování povědomí o fair trade a podpora prodeje fairtradových produktů v daném městě. Titul Fairtradové město je účinným nástrojem osvěty o udržitelném rozvoji, lidských právech a globální odpovědnosti.

Pro získání titulu Fairtradové město je potřeba splnit následujících 5 kritérií:

- vytvoření řídicí skupiny za účelem podpory fair trade ve městě,
- město oficiálně podporuje fair trade (podpora fair trade je součástí strategických dokumentů),
- v místních obchodech a kavárnách jsou dostupné fairtradové produkty,

- místní organizace podporují fair trade (školy, nevládní organizace, církve, knihovny apod.),
- místní média informují o fair trade.

V současné době titul Fairtradové město obdrželo 9 měst v České republice: Litoměřice, Vsetín, Volyně, Hodonín, Český Krumlov, Mladá Boleslav, Chrudim, Třebíč a Kroměříž. Další města na získání titulu pracují: Brno, Velké Pavlovice, Tišnov, Praha 8 a Praha 7. Významnými činiteli v podpoře fair trade je několik vysokých škol a fakult, které se do kampaně zapojily. Jako první získala titul Ekonomická fakulta Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích, poté Fakulta tropického zemědělství na České zemědělské univerzitě v Praze a Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích.

Za koordinaci tuzemské kampaně Fairtradová města jsou zodpovědné organizace Ekumenická akademie, Fairtrade Česko a Slovensko a NaZemi.

Téma integrace sociálních a ekologických hledisek do běžného fungování podniků je v současné době otázkou zejména velkých firem a korporací. Tyto podniky jsou stále častěji konfrontovány se současným trendem, kdy ekonomická stránka věci přestala být jediným rozhodujícím faktorem podle kterých si potencionální zákazník či zaměstnanec firmu vybírá. Jak se ukazuje, zavádění a dodržování principů společenské odpovědnosti přináší firmám mnohostranné výhody: zvyšování důvěryhodnosti firmy, pozitivní marketingový obraz, spokojenost zákazníků i zaměstnanců a další.

Velké podniky a korporace ovšem v současné době tvoří jen jediné procento firem. Při bližším pohledu zjistíme, že v rámci EU nyní 99 % všech podniků tvoří malé a střední podniky, přičemž zaměstnávají 50 % všech zaměstnaných. Automaticky sdílí hodnoty, přemýšlí o podnikání jinak než globální hráči, je jim to zcela přirozené a vlastní. Pro rozšíření CSR do běžné praxe je tedy nutností, aby právě malé a střední podniky převzaly roli „vlajkových lodí“ společenské odpovědnosti a napomohly tak jejímu trvalému zakořenění v naší společnosti. Mnoho malých a středních podniků přitom již vyvíjí aktivity, které se dají označit jako společensky odpovědné – například podpora obecně prospěšných projektů. Jejich charakteristikou je lokálnost, občasnost a minimální propojenost s celkovou strategií podniku.

Jako příklad dobré praxe mohou sloužit například podniky založené přímo na principech sociální a ekologické odpovědnosti, sdílených hodnot a etiky. Projekt TriNet Global spolupracoval se sociálním podnikem Pražírna Fair&Bio dále s Obchodem Fair&Bio a Obchodem NaZemi zabývající se prodejem kávy a fairtradových produktů, firmami jako jsou Green Decor, Kytky od potoka a Tulipa zaměřené na lokální produkci květin a prodej květin se známkou FAIRTRADE, podniky Fer Café, Bílá Vrána, Café Bazaar a Mlsná Kavka nebo s firmou KAMA zaměřující se na společensky odpovědnou produkci oděvů.

III. Doporučení pro orgány místní samosprávy a podnikatelský sektor

Orgány místní správy

- A. Vypracování strategie vedoucí ke zvyšování povědomí o společenské odpovědnosti firmem, odpovědném veřejném nakupování a fair trade jako vhodném nástroji zvyšování společenské odpovědnosti.
- B. Podpora implementace dobrovolných aktivit uvedených v "Národním akčním plánu společenské odpovědnosti organizací v České republice" a „Strategickém rámci udržitelného rozvoje České republiky“.
- C. Podpora konkurenceschopnosti malých a středních podniků a vytváření vhodných podmínek uplatňování CSR.
- D. Podpora aktivit směřujících k propojování podnikatelského sektoru, orgánů veřejné správy a organizací občanské společnosti.
- E. Podpora CSR na lokální / regionální úrovni.

Podnikatelský sektor

- A. Mapování současných CSR aktivit, jejich posílení a zapojení do strategického rozvoje firem.
- B. Vytvoření databáze příkladů dobré praxe.
- C. Implementace dobrovolných aktivit uvedených v „Národním akčním plánu společenské odpovědnosti organizací v České republice“ do běžného provozu firem.
- D. Aktivní participace v aktivitách směřujících k propojování podnikatelského sektoru, orgánů veřejné správy a organizací občanské společnosti.
- E. Využití poradenských služeb neziskových organizací či firem, které se CSR zabývají.
- F. Sdílení CSR vizí se širokou veřejností – medializace aktivit.

Závěr

Přestože odpovědnému zadávání veřejných zakázek, integraci principů fair trade do nakupování orgánů veřejné správy nebo přijetí společensky odpovědného chování podnikatelským sektorem v České republice legislativně nic nebrání, jsou takovéto aktivity stále spíše výjimkou. Důvodem je zejména nízké povědomí o společensky odpovědném chování jako takovém, nedostatečná přímá podpora a strategicky koncipovaná osvěta. Důležitým faktorem je také samotná vůle jednotlivců, zda chtějí principy společenské odpovědnosti aplikovat v praxi. Jak vyplývá nejen ze zkušeností projektu TriNet Global, změny na všech úrovních začínají právě aktivními jednotlivci.

České republika je teprve na začátku cesty rozvíjení a kultivace prospěšného potenciálu, který společensky odpovědné chování bezesporu představuje. Důležité je zejména zaměřit se na základní osvětu, přesvědčit jednotlivce, organizace i podniky, že společensky odpovědné chování má smysl a je zásadní pro naši budoucnost. Stejně důležité je i propojování jednotlivých subjektů a jejich vzájemná kooperace. Životní a pracovní podmínky lidí v rozvojových zemích je možné do značné míry ovlivnit naším spotřebitelským chováním. Je jen na nás jaký postoj k této skutečnosti zaujmeme a zda za své chování aktivně převezmeme odpovědnost. Projekt TriNet Global nepochybně napomohl zvýšit povědomí o CSR v České republice, tento směr je ale třeba v následujících letech udržovat a zabývat se jím v mnohem širším měřítku.

